

Особливості навчання та моделі середньої освіти Королівства Нідерландів

Аналізується сучасний стан середньої освіти Нідерландів. Адже сьогодні ця країна – серед лідерів за якістю середньої освіти в Західній Європі. Першочерговим завданням цієї держави вже багато років є неухильне дотримання інноваційності. Загалом система середньої освіти в Королівстві Нідерландів характеризується демократичністю, відкритістю, доступністю, новаторством. Її відрізняє гнучкість програм навчання, постійне вдосконалення і відповідність сучасним вимогам.

Ключові слова: Королівство Нідерландів, середня освіта, заклад середньої освіти, освітнє середовище, освітні інновації, освіта за кордоном.

Demianiuk O. Y. Peculiarities of Studying and Models of Secondary Education in the Kingdom of Netherlands.

The modern condition of the secondary education of the Netherlands is analyzed since this state is among the leaders in the quality of the secondary education in the Western Europe. For lots of years in a row, the task of first priority in the Netherlands is strict adherence to innovations. In general, secondary education system of the Kingdom of Netherlands is characterized by being: democratic, opened, accessible and innovative. System of the Netherlands' education differs from others by flexibility of studying programs, consistent improvement and its conformity with modern requirements.

Key words: the Kingdom of Netherlands, secondary education, a secondary education institution, educational environment, educational innovations, education abroad.

Постановка наукової проблеми та її значення.

Теперішній рівень відносин України з європейськими країнами, відкритість кордонів, ментальна близькість українців та європейців відкриває нові можливості для здобуття нашими юними громадянами середньої й вищої освіти за кордоном. Цю можливість, насамперед, отримала та частина українців, яка може покрити фінансові витрати на навчання дитини. Окрім неї, цим користуються діти трудових мігрантів, які перебувають у країнах Західної Європи разом із батьками. Значно повільніше, та все ж зростає кількість дітей шкільного віку, яких на навчання в європейські школи скеровують батьки, які досягли мінімальної можливості покривати відповідні фінансові витрати.

Остання категорія батьків докладає значних зусиль задля того, аби їхня дитина отримала європейську середню освіту, а відтак шанс на здобуття європейської вищої освіти. Адже в більшості країн Західної Європи вища освіта або безкоштовна, якщо обирати навчання в університеті мовою країни, де закінчив середню школу, або бюджетна. Окрім того, відкриваються більші можливості щодо обрання моделі навчання. Наприклад, невеликих за розміром таких моделей п'ять. Цього не скажеш про Україну, де школа, нова чи оновлена, однак строго регламентована навчальними програмами Міністерства освіти і науки.

Набирає популярності навчання українських дітей у країнах Західної Європи англійською мовою.

Це збільшує шанс на майбутній вступ до престижного англомовного закладу вищої освіти. А місцеву мову дитина вивчає на уроках у школі та в побуті чи позашкільному житті впродовж навчання й проживання за кордоном. Тут перевага надається франко- чи німецькомовним країнам.

Серед країн, які користуються найбільшою популярністю щодо середньої освіти, перебувають Англія, Німеччина, Нідерланди [1]. Серед країн, які тримають першість серед трудових мігрантів з України, – Італія, Португалія, Польща, Чехія. Поступово зростає популярність Ірландії, скандинавських країн. З-поміж іншого, інтерес викликає середня освіта Нідерландів.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Окремі аспекти питання середньої освіти в країнах Західної Європи вибірково охоплювалися увагою українських науковців, які намагалися створити загальну освітню картину. Помітно менше праць присвячено конкретним завданням, особливостям освітніх моделей середніх шкіл європейських країн. Здебільшого дослідники вивчали означені в назві статті проблеми фрагментарно, без належного аналізу.

Формулювання мети та завдань статті. З огляду на стан розробки проблеми спробуємо визначити особливості функціонування освітніх моделей навчання в закладах середньої освіти Нідерландів. Насамперед буде цікаво виявити відмінності вітчизняної та нідерландської середньої освіти, сформулювати основні перспективні напрямки діяльності закладів середньої освіти цієї країни.

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування вітчизняної середньої освіти знайомство з освітніми системами європейських країн мало би дати Україні широке поле для формування нового підходу до навчання дітей у закладах середньої освіти – міських і сільських, державних і приватних, гімназіях та колегіумах тощо. Адже сьогодні стає очевидним, що Україна не повинна безапеляційно сприймати («мавпувати») освітню модель певної країни. Тут визначальними стають кілька факторів: ступінь економічного розвитку держави; технічні можливості окремо взятого закладу середньої освіти; менталітет, темперамент, світоглядні особливості нації; рівень професійної підготовки педагогів; традиції національної освіти, пріоритетність завдань середньої освіти.

Очевидно, що європейська система середньої освіти має свої особливості та відмінності. Як і в Україні, заклади середньої освіти в Західній Європі поділяються на державні й приватні. Здебільшого державні школи завжди піддаються критиці через відсутність творчого підходу у викладанні предметів, поганого засвоєння матеріалу учнями і, як результат, низького рівня успішності. Натомість приватні середні школи часто хвалять, оскільки в них створено комфортну обстановку для навчання та всебічного розвитку дітей [2].

Щодо Королівства Нідерландів, то тут на рівних і конкурентних умовах існують громадські, спеціальні (релігійні) та приватні школи. Загалом їх кількість сягає восьми тисяч [4, с. 201]. Перші два типи середніх шкіл є безкоштовними й фінансуються урядом. Втім, це не забороняє адміністрації школи розробити й упроваджувати програму допоміжної фінансової допомоги батьків. Кошти, які вносять батьки в касу класу, здебільшого витрачаються на подорожі та організацію різноманітних свят і конкурсів.

Системою освіти в державі опікується Міністерство освіти, культури і науки. Державні школи перебувають під контролем місцевих органів влади. Статистика вказує, що державних шкіл у Нідерландах близько третини від загальної кількості. Безкоштовне навчання в королівстві для громадян країни передбачено до 16 років. Кожна дитина в Нідерландах, незалежно від її громадянства, національності, релігійних уподобань, соціального статусу та фінансового стану має можливість не просто отримати освіту, а й обрати власний шлях інтелектуального, морального і професійного розвитку [8, с. 47].

Конституція Нідерландів гарантує право для будь-якої групи, незалежно від її релігійного чи ідеологічного спрямування, засновувати середні навчальні заклади на засадах поваги до людської особистості. Над спеціальними середніми школами здійснюють контроль ради зі шкільної освіти, до роботи в яких залучають релігійних діячів різного

віросповідання. Тому в Нідерландах функціонують католицькі, протестантські, юдейські та мусульманські початкові й середні школи, університети. У разі вступу дитини до конфесійної (певної релігійної конфесії) школи батьки мають погодитися з програмою школи та особливостями організації навчального процесу, інакше школа може відмовити у прийомі [3]. Спеціальна школа може відхилити заяви учнів, чий батьки або опікуни не згодні з освітньою політикою школи. Важливо зауважити, що існує невелика різниця між спеціальними і державними школами, за винятком традиційно релігійних областей, таких як Зеландія та Гелдерланд.

Приватні й державні середні школи отримують рівноцінну фінансову підтримку від уряду, якщо відповідають визначеним державою критеріям. Школи всіх типів (державні, спеціальні та приватні) перебувають під юрисдикцією уряду. Контролюючо-розпорядчий та інспекційний орган (Inspectie van het Onderwijs) має виключне право вимагати від школи змінити свою освітню політику і якість надання освітніх послуг під загрозою закриття навчального закладу в разі невиконання визначених вимог і зауважень.

Для дітей із проблемами у фізичному чи розумовому розвитку створено заклади зі спеціальним навчанням. Тут, поряд із державною програмою навчання за середню школу, реалізують індивідуальний підхід до кожної дитини. Після досягнення вісімнадцятирічного віку такі підлітки мають рівні права на вступ до навчальних закладів вищої або професійно-технічної освіти.

У галузі освіти в Нідерландах першочерговим завданням держави вже багато років поспіль є неухильне дотримання інноваційності. Загалом система середньої освіти в королівстві характеризується низкою критеріїв – демократичністю, відкритістю, доступністю, новаторством. Систему освіти цієї держави відрізняє гнучкість програм навчання, постійне вдосконалення і відповідність сучасним вимогам. Разом із цим, уряд королівства «взяв курс на надання більшої автономії школам, підвищення рівня їх свободи (дерегулювання) та їх звітності перед державою і суспільством за досягнуті результати» [4, с. 199].

У Королівстві Нідерландів постійно ведеться моніторинг якості навчання, за допомогою якого здійснюється контроль за виконанням навчальними закладами країни відповідних міжнародних стандартів [5, с. 38]. Уряд країни щорічно оприлюднює результати контролю за виконанням навчальних програм, аналізує здобутки та прорахунки обраної школами освітньої моделі, висловлює рекомендації щодо змін чи вдосконалення. Результатами щорічних звітів уряду стає державна грантова підтримка закладів середньої освіти, які досягли кращих показників. Такий підхід,

безперечно, впливає на забезпечення поступальної реалізації державної освітньої політики.

Найпоширенішими інноваційними концепціями сучасної нідерландської школи є: дальтонська школа (341 заклад), вільна вальдорфська школа (більше ста навчальних закладів), рух шкіл Френе (майже два десятки шкіл), нідерландська асоціація Йена-план-шкіл (більше двохсот), нідерландська Монтессорі-асоціація (більше 160 навчальних закладів) [4, с. 202–203]. Усі ці концепції поєднують інноваційну роботу вчителя задля розвитку можливостей та здібностей учнів.

Нідерланди на десятки років раніше від більшості європейських країн почали впроваджувати новітні підходи в організації освітньої системи, зокрема стосовно мовного питання в освіті. Зокрема, в шкільній освіті тут уперше поміж неангломовних країн Західної Європи почали пропонувати англосовні програми. В школах цієї країни можна навчатися за програмами різних країн, насамперед США та Великої Британії [7, с. 5]. Попри це, головне завдання кожної школи в Нідерландах – навчити дитину розуміти та спілкуватися нідерландською мовою, особливо якщо вдома учень розмовляє іншою. Рідна нідерландська мова «вважається однією з національних цінностей і надзвичайно цінується та підтримується урядом і громадянами Королівства Нідерланди» [6, с. 210]. З огляду на це кожна школа повинна мати додаткових учителів, які допоможуть дітям опанувати державну мову країни.

Цей та інші напрямки діяльності вивчає і координує Рада інноваційного проекту середньої школи. Вона має сприяти покращенню якості середньої освіти через популяризацію інноваційної діяльності на рівні школи, обміну досвідом інноваційного поступу між зацікавленими навчальними закладами. Керуючись у своїй діяльності «Програмою інноваційного розвитку середньої освіти», Рада інноваційного проекту середньої школи має незалежний статус і сприяє залученню до своєї діяльності місцевих громад [4, с. 200].

У Нідерландах шкільний вік визначається періодом від п'яти до вісімнадцяти років. Хоча тепер батьки дедалі частіше віддають дітей до початкової школи в чотири роки. Чотирирічні діти звикають відвідувати школу, при звичаються до шкільного розпорядку, набувають навичок мовлення, спілкування, соціалізації [8, с. 47]. Два останні роки навчання в нідерландській школі є обов'язковими.

Вісім років з часу обов'язкового навчання займає початкова школа. Далі – середня. Середня школа поділяється на різновиди: підготовча середня освіта (MAVO), 4 роки; загальна середня або технічна освіта (HAVO), 5 років; передуніверситетська освіта (VWO), 6 років. Батьки за рекомендацією вчителів та адміністрації

початкової школи обирають один із трьох напрямків середньої школи. Цьому вибору передують й національне тестування.

Більшість нідерландських шкіл використовують СІТО-тест, який триває два дні. Запропонована форма перевірки навичок випускника початкової школи дозволяє виявити його знання з арифметики, мови, практичних знань навколишнього світу. Переважна більшість початкових шкіл не використовує оцінок для визначення рівня знань учня з певного предмета. Ті школи, які використовують оцінювання знань, користуються десятибальною шкалою, де одиниця – найнижча оцінка, а десятка – найвища.

Літні шкільні канікули в нідерландських школах тривають лише шість тижнів. Навчальний рік у школах закінчується по-різному, але переважно у липні. Пришкільних, дитячих чи оздоровчих таборів для школярів не існує. Отож, літній відпочинок дітей лежить на батьках. У такій ситуації довірливий графік навчального року дозволяє батькам школярів заздалегідь запланувати власну відпустку.

У Нідерландах батьки доволі спокійно ставляться до успіхів своїх дітей у школі. Існує поширена практика залишення дітей у разі потреби на повторне навчання в тому ж класі. Це часто знаходить розуміння і підтримку батьків і не сприймається як щось виняткове. Безперечно, на таке ставлення може впливати слабка залученість батьків до навчального процесу дитини, адже діти перші роки навчання не виконують вдома шкільних завдань.

Кожна початкова школа Королівства Нідерландів сама складає річний навчальний план, беручи до уваги вимоги Міністерства освіти, культури і науки. У початковій школі один учитель викладає всі предмети у класі.

Домашні завдання до шостого класу не задаються. Тому підручники і зошити залишаються в школі. Шкільні підручники для дітей початкової школи, в переважній більшості, є безкоштовними. Освітні завдання початкової школи в Нідерландах спрямовані на емоційний, розумовий та творчий розвиток дитини, набуття нею достатніх соціальних, культурних та фізичних навичок [6, с. 209].

До навчальної програми початкової школи Нідерландів входить низка предметів, серед яких: нідерландська й англійська мови, арифметика і математика, географія, історія, природознавство, соціальна та релігійна структура країни, сенсорне виховання, фізична культура та рухливі ігри, малювання, музична освіта і художня праця, моделювання соціальної поведінки. Вчитель початкових класів самостійно планує програму дня, визначає потреби на вивчення кожного предмета чи теми.

Основним документом, який регламентує освітній процес у початковій школі Нідерландів, є «Акт про

початкову освіту». Тут закладено принципи розбудови та розвитку змісту початкової освіти: кількість навчальних годин на день, тиждень, рік, термін навчання в початковій школі. Останній становить 7520 год [6, с. 210].

У перших двох класах початкової школи діти займаються ігровою діяльністю. Письму й читанню в цей навчальний період надається мало уваги. Такі класи виконують радше функцію соціалізації дитини. Парти в перших і других класах відсутні. Ці класи більше нагадують старші групи дитячого садка в інших європейських країнах, аніж школу. Навчання шкільних предметів починається в третьому класі, тобто у віці шести років. Тоді школярі вже отримують кожен свою парту, індивідуальні та колективні завдання, готують проєкти, моделюють практичне застосування отриманих знань.

Система середньої освіти в Нідерландах, порівняно з початковою, організована зовсім по-іншому. Викладачі середніх шкіл самі вирішують, які учні можуть вчитися в їхньому закладі. Кожна середня школа встановлює власні вимоги до її вступників. Навчання в Нідерландах на етапі середньої школи залежить від рекомендацій викладачів, успішності дитини за період початкових класів та загального тестування. Три види середньої освіти можна отримати як в одній школі, яка спеціалізується на певному типі освіти, так і в школах, які пропонують кожен із трьох типів. Так, для вступу в університет необхідно протягом шести років пройти підготовку в середній школі доуніверситетської освіти.

Підготовча середня освіта (MAVO), яка займає в Нідерландах 4 роки навчання, передбачає, що дитина на вибір вивчатиме теоретичні, профільні практичні або загальноосвітні дисципліни, а також одну із запропонованих спеціалізацій – технічну, аграрну, економічну, соціальну. Загальна середня чи технічна освіта (HAVO) має підготувати учня до університету або дати професійну освіту. Обов'язкові та факультативні дисципліни вибираються дітьми з-посеред напрямків: культура і суспільство,

економіка й соціум, природа і здоров'я, природа і технології. Передуніверситетська освіта (VWO) передбачає, що дитина впродовж перших двох років вивчає п'ятнадцять загальноосвітніх дисциплін, потім – з обов'язкових блоків і займається індивідуальним навчанням.

Після введення в 1996 р. Закону «Про навчання та професійну освіту» (WEB) заклади та школи професійного навчання об'єднано в єдину структуру – регіональний центр навчання. Всі заклади в системі професійної освіти комбінують навчання у школі з практичними заняттями. Існують два варіанти цієї системи: навчання з професійною освітою, при якому практика складає від 20 до 60 % навчального процесу, і навчання на додаток до професійної діяльності, при якому практика складає не менше 60 %.

Підручники та навчальні посібники для дітей, що навчаються в середній школі, батьки оплачують самі. Незалежно від цього внеску всі батьки отримують від держави так звану дитячу допомогу – базисну стипендію. Учні віком 18 років і більше здійснюють оплату за своє навчання. Плата за навчання для більшості середніх навчальних закладів у Нідерландах однакова.

Опрацьований матеріал щодо системи середньої освіти в Нідерландах дозволяє погодитися з Л. Іщенко, яка сформулювала три ключові функції місцевих шкіл: «участь у формуванні особистості учня, що розглядається як частина його виховання; участь у соціальному і культурному формуванні учнів, у вихованні громадянської самосвідомості та відповідальності; участь у підготовці до майбутньої професії і функціонуванні на ринку праці» [4, с. 201].

Висновки. Ознайомлення з системою середньої освіти Королівства Нідерландів дає можливість не лише поглибити наші знання щодо освіти в окремій європейській країні, порівняти з освітніми процесами в українській школі, але й отримати інформацію, яка може бути корисною в умовах реформування сучасної вітчизняної середньої освіти.

Література

1. Середня освіта в Європі для дітей – програми 2019. URL: <https://za-kordon.in.ua/uk/statti/navchannia-za-kordonom/953-serednya-osvita-v-evropi-dlya-ditej-programi-2019>.
2. Європейська система освіти. URL: <https://phoneinfo8.info/yurij-vy-nny-chuk-pro-suchasnu-shkil-nu-osvitu>.
3. Освіта в Нідерландах. URL: <http://fedorchenko.ho.ua/nl/1.html>.
4. Іщенко Л. М. Інновації в освіті Нідерландів. *Освіта і Болонський процес: українсько-нідерландський проєкт «Громадянські платформи освітніх реформ в Україні»*: зб. ст. / В. В. Зелюк, С. Ф. Клепко та ін. Полтава: ПОІППО, 2009. С. 199–205.
5. Дем'янюк О. Й. Вища освіта України і Болонський процес: у 2 т. Луцьк: ЛІРОЛ, 2010. Т. 2: Вища освіта в країнах Західної Європи. 64 с.
6. Крилевець М. П. На навчання – з чотирьох років. *Освіта і Болонський процес: українсько-нідерландський проєкт «Громадянські платформи освітніх реформ в Україні»*: зб. ст. / В. В. Зелюк, С. Ф. Клепко та ін. Полтава: ПОІППО, 2009. С. 207–215.
7. Британський вісник: інформаційний бюлетень представництва Британської ради в Україні. 1996. Вип. 1. 16 с.
8. Гриценчук О. О. Початкова школа в системі середньої освіти Нідерландів. *Початкова школа*. 2002. № 10. С. 47–49.